

Heltai Gáspár fabulái

A szarvasról, az ökrökről meg a gazdáról.

Egy valamely szarvas jöve a mezőn az ökrökhöz és hányini-vetni kezdé magát előttük, kérkedvén szép természetével, gyorsaságával és szabadságával. És monda az ökröknek: Nyavalyás állatok vagytok ti és mindéltig igában forog nyakatok. És merthogy csak lassan ballaghattok, el nem távozik az ösztöke a ti oldalatokból. A jászolhoz kötnek benneteket és száraz szalmát vetnek elétek. Akkoron isztok, mikoron adnak. De én gyors állat vagyok. Mind az erdőket és mind a mezőket bójárom, szép füvekben és virágokban ugyan válogatva eszem. A híves forrásokból nagy gyönyörűséggel és kívánsággal iszom. Ha valami félelem támad reám, legott bémegyek nagy hamarsággal a sűrű erdőbe és felfutok az magas hegyekre és ott lakom nagy bátorsággal. Mondának az ökrök: Nem irigykedünk reád a te nagy boldogságodért. Nincs mit tennünk. Ha a természet így hozta állapotunkat, bizony abban kell megmaradnunk. Nem sok nap mulva a vadász rátalála a szarvasra és körülvé azt ebekkel és kergetni kezdé. És midőn elébe kerültek volna az ebek, hogy az erdőbe nem mehetne bé, kényszeríteték egy faluba béfutni. És midőn egy ólba béfutott volna, találta ott ökröket az jászolhoz kötve. Mondának azok: Mi dolog? Mi dolog ez, szarvas uram? Bezzeg igen megizzadtál. Nyilván nem zsákkal ijesztetted. Monda a szarvas: Jaj, csaknem odaveszék! Kérlek, hadd rejtezem el itt nálatok. Felelének az ökrök: Igen kérkedél vala minap nagy boldogságod felől, de hitvány boldogság az, ha mindenkoron illy nagy félelemben vagy az agarak és az ebek miatt. Mi ökrök és nyomorúságos állatok lévén, meg nem cserélnénk veled. Bizony ide nem jó helyre jöttél, mert ha itt megtalálnak, legott megölnek, minthogy semmire sem vagy jó, hanem húsod csak tába, bőrod pedig csak kurta subának való. De bujjál csak amoda a széna alá. Tőlünk ne félj, mert mi el nem árulunk. A széna alá bujjék ezokáért a szarvas és ott hallgata. Midőn a gazda szolgálai bejöttek volna az ólba, hogy enni adnának az ökröknek, valami szalmát vetének nekik, nem látván a szarvast a széna alatt. És midőn kimentenek volna, igen örüle a szarvas és monda: Jó helyen vagyok, csak estig meg ne találjanak, könnyen elmehetek annakutánna

éjjelre. Mondának neki az ökrök: Légy veszteg és hallgass, mert ihol jó a gazda. Ha tőle itt megmaradhatsz, jó szerencséd leszen. Mert ez mindenüvé bábujik és minden szurdékot kikeres. Midőn ezokáért a gazda bájított volna az ólba, meglátogató a jászlot. És szitkozódni kezdte, merthogy csak egy kevés kis szalmát találta az ökrök előtt. És ő maga elmenvén, villát kapta és szénát kezdte vetni az ökrök elejbe. És mikoron bőven felvenne benne, látta ott a szarvasnak nagy szarvait és betévén az ajtót, kiáltani kezdte szolgáit. És azok előjövén, megfogák a szarvast. És a gazda agyonvereté és az bőrét levonátá.

Értelme:

E fabula arra int, hogy senki el ne bízza magát a jó szerencsében és az Isten ajándékai miatt fel ne fuvalkodjék és önmagához mérve senkit meg ne utáljon. E világi boldogság nem állandó és noha a szépségnek és egészségnek és a testi szabadságnak nagy gyönyörűsége vagyon, azért mégis nagy aggodalom, gond és félelem vagyon mellettük. És noha a robotos élet bármennyire nehéz és nyomorúságos is, de mellette azért csendesség, békesség és nyugalom vagyon. Ennekföltre arra tanít e fabula, hogy egyetlen, sok cselédet tartó gazda se bízson szolgálában és béreseiben, mert nem lévén övék az jószág, nem viselnek úgy gondot reá, mintha az övék volna, hanem csak tessék-lássék szolgálnak. A sok cselédet tartó gazda ezokáért önmaga lásson dolgához és ne bízza azt teljességgel másra. Mert amennyire lát az ő szeme, annyira szolgálják őt a szolgák és az béresek. Ezért felele ama bölcs, mikoron megkérdezték tőle, mitől híznék inkább a ló: Hogy semmi azt annyira meg nem hízlalja, mint az ő urának, vagyis a gazdának az szeme. Más szóval: Gazda szeme hízlalja az marhát. Bizony, így vagyon